

Л.А. Чепелевська, О.М. Орда (Київ)

СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ХВОРОБ ОРГАНІВ ДИХАННЯ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»
Міністерство охорони здоров'я України

Наведено регіональні особливості смертності населення України від хвороб органів дихання та їх динаміку залежно від типу поселення і статі.

Ключові слова: смертність від хвороб органів дихання, регіон, тип поселення, статі.

Сучасна структура причин смерті населення України поєднує у собі елементи традиційної та сучасної структури патологій, в якій високий рівень смертності від ендогенних захворювань (хвороб системи кровообігу і новоутворень) межує з не менш значущою смертністю від екзогенних причин (нешасних випадків, травм та отруєнь, інфекційних та паразитарних хвороб, хвороб органів травлення та органів дихання) [2;3;5]. При цьому ті та інші вирізняються високим рівнем смертності порівняно з аналогічними показниками розвинутих країн світу [1;4].

Мета роботи – виявити регіональні особливості та динаміку рівня смертності населення України від хвороб органів дихання.

Матеріали та методи

Вивчено рівні смертності населення від хвороб органів дихання в регіонах України в динаміці за 2006–2010 рр., залежно від типу поселення та статі. Застосовано методи медичної та математичної статистики, комп'ютерні технології, системний підхід.

Результати дослідження та їх обговорення

В ієрархії причин смерті населення України в 2010 р., як і в попередні роки, перші п'ять місць стало посідали хвороби системи кровообігу (66,1% від усіх померлих), новоутворення (12,7%), зовнішні причини смерті (6,2%), хвороби органів травлення (3,8%), а п'яте місце – хвороби органів дихання (2,8%), які ще п'ять років тому стало займали четверте місце.

В регіонах на першому місці за показником смертності від хвороб органів дихання знаходилася Черкаська область (93,3 випадку смерті на 100 тис. населення), що в 2,2 разу вище, ніж по Україні (42,6). Також у ній були найвищими рівні смертності серед чоловіків (137,5; Україна – 65,0) та особливо сільських чоловіків (206,9; Україна – 94,9).

Найвищі рівні смертності серед жінок зафіксовано в Полтавській області (64,9; Україна – 23,5), у ній же найвищі рівні смертності серед сільського населення (145,8; Україна – 65,8) та сільських жінок (121,5; Україна – 40,2).

Найвищі рівні смертності серед міського населення та міських чоловіків спостерігались у Луганській області (відповідно 58,0 та 98,5), що в 1,8 та 1,9 разу вище, ніж по Україні (відповідно 81,9 та 50,9).

Найвищі рівні смертності серед міських жінок були в Сумській області (30,6) проти 15,9 по Україні.

На другому місці за рівнем смертності від хвороб органів дихання знаходилася Полтавська область, як за смертністю всього населення (85,9 випадку смерті на 100 тис. населення), так і міських жінок (28,2), і сільських чоловіків (174,2). Серед жінок, міського та сільського населення, міських та сільських жінок на другому місці була Черкаська область (відповідно 56,3; 52,0; 145,1; 82,1; 93,3). Серед чоловіків на другому місці – Волинська область (115,1).

На третьому місці за смертністю від цієї патології знаходилася Волинська область (79,3 випадку на 100 тис. населення), а також за показниками смертності серед жінок (47,6), міських чоловіків (72,0), сільських жінок (75,7). Серед чоловіків і міського населення третє місце посіла Полтавська область (відповідно

Таблиця 1

Регіони з найвищими рівнями смертності населення від хвороб органів дихання
(на 100 тис. населення)

Тип поселення, стать	Україна	Рейтингове місце області за рівнем смертності від хвороб органів дихання					
		перше		друге		третє	
Усі поселення	42,6	Черкаська	93,3	Полтавська	85,9	Волинська	79,3
чоловіки	65,0	Черкаська	137,5	Волинська	115,1	Полтавська	110,8
жінки	23,5	Полтавська	64,9	Черкаська	56,3	Волинська	47,6
Міські поселення	31,9	Луганська	58,0	Черкаська	52,0	Полтавська	46,8
чоловіки	50,9	Луганська	98,5	Черкаська	82,1	Волинська	72,0
жінки	15,9	Сумська	30,6	Полтавська	28,2	Черкаська	26,9
Сільські поселення	65,8	Полтавська	145,8	Черкаська	145,1	Луганська	117,5
чоловіки	94,9	Черкаська	206,9	Полтавська	174,2	Луганська	173,6
жінки	40,2	Полтавська	121,5	Черкаська	93,3	Волинська	75,7

110,8 і 46,8); серед міських жінок – Черкаська (26,9), а серед сільського населення та сільських чоловіків – Луганська (відповідно 117,5 та 173,6), (табл. 1).

Тобто за рівнем смертності від хвороб органів дихання лідували Черкаська, Полтавська, Луганська і Сумська області.

У динаміці за 2006–2010 рр. спостерігалася тенденція до зниження смертності від хвороб органів дихання, по Україні – майже на 20%, особливо виразно в Івано-Франківській (на 52,7%), Рівненській (на 33,7%), Дніпропетровській (на 32,0%), Львівській (на 31,1%) областях. Водночас, у Полтавській області рівень смертності зріс на 46,6% (табл. 2).

Серед чоловіків рівень смертності знизився особливо відчутно в Івано-Франківській (-55,1%), Рівненській (-35,6%) областях та АР Крим (-34,5%), (табл. 3). Однак він зріс у Полтавській (+23,4%) та Херсонській (+8,4%) областях. Серед жінок зниження було відчутнішим в Івано-Франківській (-47,4%), Волинській (-38,9%) та Дніпропетровській (-34,8%) областях. Водночас, зростання рівня смертності зафіксовано в Полтавській (в 2 рази), Херсонській (+13,0%) та Запорізькій (+12,0%) областях (табл. 4).

Смертність серед міського населення переважно знизилась, особливо відчутно в Івано-Франківській (-49,1%), Закарпатській (-32,3%), Дніпропетровській (-30,4%) областях. Водночас, зріс рівень смертності у Полтавській (+28,9%), Херсонській (+5,7%) та Сумській (+3,6%) областях. Смертність міських чоловіків також знизилась у переважній кількості областей, особливо в Івано-Франківській (-50,0%), Закарпатській (-39,2%), Чернівецькій (-36,2%). Однак у Полтавській вона зросла на 17,9%. Смертність міських жінок знизилась у 15 регіонах, особливо в Івано-Франківській

(-46,0%), Миколаївській (-44,9%), Дніпропетровській (-33,5%) областях. Водночас, в 10 областях рівень смертності збільшився в межах від 61,1% у Полтавській до 5,5% у Черкаській. Серед сільського населення у переважній більшості регіонів зменшився рівень смертності від 54,0% в Івано-Франківській до 35,8% у Дніпропетровській. Однак у Полтавській області рівень смертності зріс на 58,5%, а в м. Севастополі – на 60,8%. Серед сільських чоловіків також знизився рівень смертності, особливо в Івано-Франківській області (-56,7%), Рівненській (-48,9%) областях та АР Крим (-41,0%). Виняток склали Полтавська (+27,2%) та Херсонська (+18,8%) області та м. Севастополь (зростання в 2,4 рази). Серед сільських жінок переважно знизився рівень смертності, відчутніше за все – в Харківській (-47,7%), Івано-Франківській (-47,5%) та Донецькій (-44,7%) областях. Виняток становили Полтавська (зростання в 2,2 рази) і Черкаська (+7,1%) області.

Висновки

Найвищі рівні смертності від хвороб органів дихання спостерігались у Черкаській, Полтавській, Луганській та Сумській областях. У Черкаській області найвищі рівні смертності зафіксовано серед усього населення – у 2,2 рази вищі за середні по Україні, серед чоловіків – у 2,1 рази, сільських чоловіків – у 2,2 рази, в Полтавській області – серед жінок у 2,8 рази, сільського населення – у 2,2 рази, сільських жінок – у 3,0 рази вищі, ніж у середньому по Україні. В Луганській області найвищі рівні смертності виявлено серед міського населення (у 1,8 рази) і міських чоловіків

Таблиця 2
Динаміка смертності населення України по регіонах
від хвороб органів дихання за 2006–2010 рр. (на 100 тис. осіб)

Регіон	Рік					2010 р. у % до 2006 р.
	2006	2007	2008	2009	2010	
Україна	52,9	53,9	50,5	50,7	42,6	80,5
АР Крим	40,9	45,4	39,1	39,2	28,0	68,5
<i>Область</i>						
Вінницька	43,0	50,3	42,4	42,7	33,7	78,4
Волинська	114,3	106,0	91,7	91,7	79,3	69,4
Дніпропетровська	62,1	63,5	59,0	59,3	42,2	68,0
Донецька	44,7	47,1	44,7	45,1	35,2	78,7
Житомирська	59,2	60,7	55,5	55,9	51,0	86,1
Закарпатська	40,6	41,3	38,0	37,9	29,6	72,9
Запорізька	42,7	47,6	40,4	40,6	40,0	93,7
Івано-Франківська	60,7	60,5	46,3	46,4	28,7	47,3
Київська	37,3	38,6	37,4	37,6	28,2	75,6
Кіровоградська	58,1	62,2	58,4	59,1	49,1	84,5
Луганська	76,6	75,1	74,9	75,6	66,0	86,2
Львівська	58,9	58,6	55,6	55,7	40,6	68,9
Миколаївська	34,7	38,7	36,3	36,5	27,5	79,3
Одеська	43,8	41,8	39,4	39,4	37,2	84,9
Полтавська	58,6	62,4	65,3	65,8	85,9	146,6
Рівненська	34,4	29,7	30,9	31,0	22,8	66,3
Сумська	77,9	74,6	74,8	75,6	66,2	85,0
Тернопільська	82,1	77,5	78,1	78,4	71,7	87,3
Харківська	29,0	31,7	30,1	30,3	24,2	83,4
Херсонська	21,8	29,5	31,1	31,3	23,9	109,6
Хмельницька	78,0	66,2	65,9	66,3	60,1	77,1
Черкаська	93,6	108,0	100,4	101,1	93,3	99,7
Чернівецька	47,3	47,3	40,7	40,7	38,6	81,6
Чернігівська	80,6	78,3	70,6	71,5	60,5	75,1
<i>Місто</i>						
Київ	26,6	26,7	25,8	25,6	19,3	72,6
Севастополь	45,4	48,2	47,4	47,3	42,0	92,5

Таблиця 3
Динаміка смертності чоловіків по регіонах України
від хвороб органів дихання за 2006–2010 рр. (на 100 тис. осіб)

Регіон	Рік					2010 р. у % до 2006 р.
	2006	2007	2008	2009	2010	
Україна	82,9	85,8	80,8	81,2	65,0	78,4
АР Крим	68,4	74,3	64,8	64,9	44,8	65,5
<i>Область</i>						
Вінницька	66,4	79,6	67,9	68,3	49,8	75,0
Волинська	155,4	145,5	135,1	135,0	115,1	74,1
Дніпропетровська	103,9	106,6	99,3	100,0	71,6	68,9
Донецька	78,4	83,3	78,7	79,4	59,8	76,3
Житомирська	92,9	96,4	90,8	91,5	78,5	84,5
Закарпатська	58,8	62,9	59,9	59,9	41,0	69,7
Запорізька	71,6	77,2	67,9	68,3	63,4	88,5
Івано-Франківська	90,2	90,4	65,4	65,5	40,5	44,9
Київська	60,2	62,5	60,6	60,9	43,3	71,9
Кіровоградська	97,0	105,6	95,0	96,1	78,8	81,2
Луганська	129,9	128,1	124,5	125,7	109,0	83,9
Львівська	88,0	83,0	82,0	82,1	59,5	67,6
Миколаївська	52,3	68,1	63,5	63,8	43,3	82,8
Одеська	66,7	68,5	62,1	62,1	56,8	85,2
Полтавська	89,8	97,7	101,0	101,9	110,8	123,4
Рівненська	53,1	46,2	50,4	50,4	34,2	64,4
Сумська	111,4	115,8	111,2	112,4	92,1	82,7
Тернопільська	126,5	117,2	118,5	119,0	105,0	83,0
Харківська	44,5	50,5	50,1	50,4	37,3	83,8
Херсонська	35,7	51,4	52,4	52,7	38,7	108,4
Хмельницька	110,4	99,8	98,8	99,4	90,2	81,7
Черкаська	141,9	165,9	152,5	153,6	137,5	96,9
Чернівецька	69,7	69,6	61,4	61,4	56,2	80,6
Чернігівська	125,9	121,4	118,4	119,8	87,7	69,7
<i>Місто</i>						
Київ	42,8	41,2	41,9	41,6	30,5	71,3
Севастополь	67,0	75,6	69,7	69,6	63,2	94,3

Таблиця 4
Динаміка смертності жінок по регіонах України
від хвороб органів дихання у 2006–2010 рр. (на 100 тис. осіб)

Регіон	Рік					2010 р. у % до 2006 р.
	2006	2007	2008	2009	2010	
Україна	27,1	26,6	24,6	24,7	23,5	86,7
АР Крим	17,6	21,1	17,5	17,5	13,9	79,0
<i>Область</i>						
Вінницька	23,2	25,6	21,0	21,1	20,2	87,1
Волинська	77,9	70,9	53,4	53,4	47,6	61,1
Дніпропетровська	26,7	27,0	25,1	25,2	17,4	65,2
Донецька	16,6	16,9	16,5	16,6	14,8	89,2
Житомирська	30,2	30,0	25,2	25,4	27,4	90,7
Закарпатська	23,8	21,3	17,8	17,8	19,1	80,3
Запорізька	18,3	22,6	17,4	17,5	20,5	112,0
Івано-Франківська	34,4	33,9	29,3	29,4	18,1	52,6
Київська	17,7	18,1	17,6	17,7	15,3	86,4
Кіровоградська	25,2	25,6	27,6	27,9	24,1	95,6
Луганська	31,8	30,5	33,2	33,5	29,8	93,7
Львівська	32,8	36,7	32,0	32,0	23,7	72,3
Миколаївська	19,6	13,4	13,0	13,1	13,9	70,9
Одеська	23,8	18,4	19,4	19,4	20,1	84,5
Полтавська	32,2	32,5	35,1	35,4	64,9	201,6
Рівненська	17,7	14,8	13,5	13,5	12,7	71,8
Сумська	49,9	40,0	44,4	44,8	44,5	89,2
Тернопільська	43,6	43,0	43,0	43,2	42,9	98,4
Харківська	15,7	15,7	13,2	13,3	13,2	84,1
Херсонська	9,8	10,6	12,8	12,9	11,1	113,3
Хмельницька	50,1	37,4	37,7	38,0	34,3	69,1
Черкаська	53,2	59,5	56,9	57,4	56,3	105,8
Чернівецька	27,6	27,6	22,5	22,5	23,2	84,1
Чернігівська	43,0	42,7	31,3	31,6	38,1	88,6
<i>Місто</i>						
Київ	12,6	14,1	11,9	11,8	9,8	77,8
Севастополь	27,2	25,2	28,7	28,6	24,3	89,3

(у 1,9 разу вищі за середньоукраїнські). В Сумській області найвищі рівні були серед міських жінок (у 1,9 разу вищі за середні по Україні).

Смертність від хвороб органів дихання продовжувала знижуватися: серед усього населення – на 19,5%, чоловіків – на 21,6%, жінок – на 13,3%, серед міського населення – на 17,1%, чоловіків – на 20,0%, жінок – на 7,6%, серед сільського населення – на 21,1%, чоловіків – на 23,1%, жінок – на 16,9%.

Перспективи подальших досліджень

Аналіз смертності населення України від хвороб органів дихання за регіонами свідчить про значну її диференціацію. Це потребує прийняття відповідних управлінських рішень щодо раціонального розподілу кадрового, інфраструктурного та матеріально-технічного потенціалу областей залежно від виявлених проблем.

Список літератури

1. Безруков В. В. Передчасна смертність в Україні: чинники формування і шляхи подолання / В. В. Безруков, Н. А. Фойгт // Журн. АМН України. – 2007. – Вип. 13, № 3. – С. 503–515.
2. Старение населения России – одна из причин роста смертности от основных болезней системы кровообращения / В. И. Харченко, М. М. Вирин, М. В. Корякин [и др.] // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины. – 2006. – № 3. – С. 8–16.
3. Чепелевська Л. А. Медико-демографічна ситуація в незалежній Україні / Л. А. Чепелевська // Вісник соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2002. – № 2. – С. 87–89.
4. Чепелевська Л. А. Сучасні та прогнозні тенденції захворюваності на туберкульоз та смертності від нього населення України / Л. А. Чепелевська, О. В. Любінець // Вісник соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2006. – № 3. – С. 10–12.
5. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2010 рік : монографія / за ред. О. В. Аніщенко. – К., 2011. – 459 с.

Дата надходження рукопису до редакції: 14.02.2012 р.

Смертность населения Украины от заболеваний органов дыхания: региональные аспекты

Л.А. Чепелевская, А.Н. Орда (Киев)

Представлены региональные особенности смертности населения Украины от заболеваний органов дыхания и их динамика в зависимости от типа поселения и пола.

Ключевые слова: смертность от заболеваний органов дыхания, регион, тип поселения, пол.

Death rate of Ukrainian population from respiratory diseases: regional aspects

L.A. Chepelevska, O.M. Orda (Kyiv)

Regional features of the Ukrainian population death rate from respiratory diseases and their dynamics depending on type of settlement and gender have been submitted.

Key words: mortality from respiratory diseases, region, type of settlement, gender.

Рецензент: д.мед.н. Н.В. Медведовська.